

MAATREGELPROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE

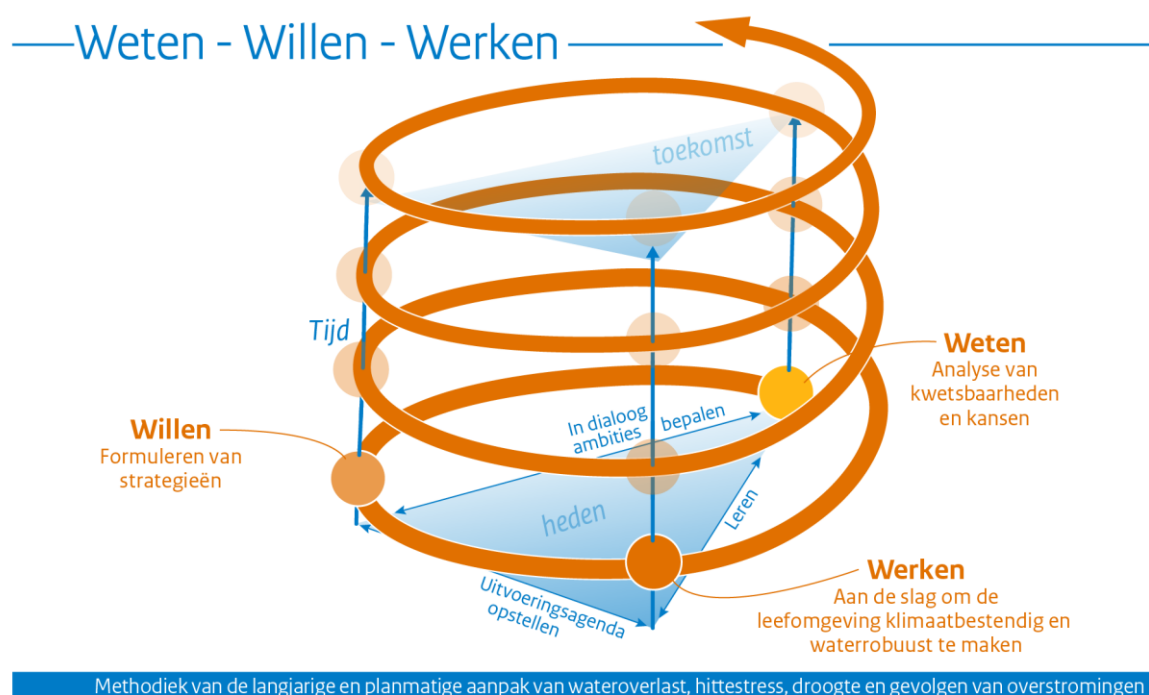
2022 – 2026

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Introductie.....	3
Scenario's voor de lokale aanpak.....	6
Financiering en capaciteit	9
Fysieke maatregelen	14
Procesactiviteiten.....	19
Bijlage 1: Beleid en onderzoek	37
Bijlage 2: Overzicht capaciteit en financiering capaciteit	38

Introductie

Klimaatadaptatie gaat over het tegengaan van de impact die hitte, droogte, wateroverlast of overstromingen heeft op onze maatschappij. West Betuwe ondervindt de consequenties van droogte in het buitengebied, wateroverlast en hitte in de kernen en overstromingsrisico's vanuit de rivieren. Met stresstesten zijn de risico's voor West Betuwe in kaart gebracht. In een lokale klimaatadaptatiestrategie (LAS) heeft de gemeente nieuwe kaders en normen ontwikkeld om een klimaatbestendige leefomgeving te realiseren. Het voorliggende maatregelenprogramma is de concretisering van de uitkomsten van deze strategie voor de periode 2022-2026.

Figuur 1: We werken conform de weten-willen-werken cyclus van het nationale deltaprogramma

We werken volgens de "weten-willen-werken" cyclus zoals voorgesteld in het nationale Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (zie figuur 1). Eerst hebben we een analyse gemaakt van de kwetsbaarheden van de gemeente door middel van stresstesten (*weten*). Aan de hand daarvan hebben we gekeken welke risico's we (niet) acceptabel vinden en zo ambities en een strategie geformuleerd (*willen*). Dit maatregelenprogramma gaat over het *werken*: aan de slag om de leefomgeving klimaatbestendig en waterrobuust te maken. Door te doen, leren we over de beste aanpak. In 2026, wanneer dit maatregelenprogramma afloopt, evalueren we onze aanpak en analyseren we of we op de juiste koers zijn om in 2050 een klimaatrobuuste gemeente West Betuwe te hebben gerealiseerd.

De 1^e cyclus: borging in organisatie, kennis en bewustwording

Dit is het eerste maatregelenprogramma van de gemeente op het thema klimaatadaptatie. We zitten in een fase waarin we nog veel moeten ontdekken. We ontwikkelen bijvoorbeeld kennis over geschikte kaders en richtlijnen voor partners, wat de meest effectieve aanpak is bij fysieke ontwikkelingen, of welke werkprocessen er intern nodig zijn. Overal in Nederland zijn gemeenten en andere overheden

bezig dit thema vorm te geven en spelen dezelfde vragen. We zien een sterker sturende rol ontstaan bij de rijksoverheid op het thema. Eind 2022 wordt een voorstel Nationale klimaat maatlat richting de tweede kamer gestuurd, met daarin wettelijke minimale kaders en normen voor een klimaatrobuuste ontwikkeling (nieuwbouw en inbreiding). Ook op provinciaal niveau worden kaders en normen opgesteld voor het bestaand bebouwd gebied. In deze eerste “weten, willen, werken” cyclus ligt dus nog veel de nadruk op het verzamelen van kennis, het creëren van bewustwording en het borgen binnen de organisatie. De landelijke klimaatlat zal vanaf 2023 verplichtend zijn en dat betekent een toenemende opgave op klimaatinvesteringen. Voor de Provinciale kaders is de opleverdatum nog niet vastgesteld.

Voor een klimaatadaptief West Betuwe, hanteren we de volgende principes. Deze principes passen we toe bij alle ruimtelijke ontwikkelingen:

- **We vergroenen.** We denken standaard na hoe we vergroening en ruimte voor waterberging kunnen toepassen bij nieuwe ontwikkelingen of vervanging. We houden daarbij uiteraard ook rekening met andere randvoorwaarden, zoals verkeersveiligheid of de ruimte in de ondergrond.
- **We werken samen.** We stimuleren en ondersteunen inwoners, ondernemers en andere stakeholders met voorlichting en subsidies om hun eigendom klimaatbestendig te maken.
- **We werken effectief.** We gebruiken de natuurlijke momenten om klimaatbestendig te worden, zoals nieuwbouw, renovatie en vervanging. We werken in samenhang met andere opgaven.
- **Onze aanpak is doelmatig.** Elke ontwikkeling beschrijft voortaan in een paragraaf hoe rekening wordt gehouden met de verandering van het klimaat. We monitoren en evalueren onze voortgang en aanpak.
- **We financieren duurzaam.** We wegen de kosten en baten van een klimaatadaptieve inrichting zo goed mogelijk af tegen elkaar en tegen andere opgaven. Waar nodig, investeren we op korte termijn en maken we financiële ruimte voor extra beheer, omdat dit op langere termijn schade en meerkosten scheelt.

Aan het eind van dit maatregelenprogramma hebben we klimaatadaptatie geborgd in onze organisatie, we hebben veel geleerd over hoe we klimaatadaptatie vormgeven in de fysieke buitenruimte. Inwoners en ondernemers in de gemeente zijn zich bewust en zetten zich in voor de opgave. We hebben ontdekt welke stimulansen en regels daar wel of niet bij helpen. Wat betreft fysieke realisatie zal er echter nog veel meer moeten gebeuren, na 2026. Door nu in te zetten op kennisontwikkeling, samenwerking, borging en bewustwording, kunnen we in de volgende cyclus “weten, willen, werken” kunnen versnellen op realisatie. De opgedane kennis van deze eerste cyclus wordt dan concreter uitgewerkt in kaders, normen, werkprocessen en fysieke realisatie.

Inhoud

Dit maatregelenprogramma is actiegericht, We spreken daarom ook wel van “activiteiten” die de gemeente gaat ondernemen. We delen dat in twee verschillende typen in:

- **Fysieke maatregelen:** denk daarbij aan het ontwikkelen van extra waterbergingscapaciteit of groenvoorziening bij een wijkrenovatie, het uitbreiden van koelteplekken of verharde oppervlakten verwijderen of waterdoorlatend aanleggen. Bij de planning van de maatregelen brengen we in beeld of er natuurlijke momenten zijn om de maatregelen mee te koppelen. Bijvoorbeeld uitvoeringsplannen voor woningbouw of groot onderhoud op basis van de gemeentelijke rioleringsplannen (GRP) of de kernagenda’s die door de dorpskernen zijn opgesteld.
- **Procesactiviteiten:** denk daarbij aan het opstellen van eisen rondom waterberging of infiltratie, communicatie, ontwikkelen van een lokaal hitteplan, ontwikkelen van een platform of loket voor klimaatadaptatie en stimuleringsmaatregelen zoals een subsidieregeling voor groene afkoppelen

of daken. We maken hierbij onderscheid tussen activiteiten intern bij de gemeente, en met externe stakeholders, zoals inwoners en ondernemers.

Bij de maatregelen waar dat relevant is, benoemen we de inzet die we verwachten van andere partijen in de gemeente (zoals particulieren, ondernemers, agrariërs of het waterschap). Hierbij baseren we ons op de uitkomsten van de risicodialogen.

Kerngericht werken

De strategie en maatregelenprogramma zijn gemeente breed opgesteld met de inbreng vanuit de samenleving welke met participatierondes zijn opgehaald. Daardoor biedt de strategie voldoende handvatten met leidende principes en uitgangspunten om de identiteit en uitvoering van kerngericht werken flexibel te ondersteunen. De inwoners krijgen hierbij de ruimte en het vertrouwen om zelf initiatieven te ontplooiën, waarbij de gemeente ondersteunt daar waar dat nodig is. In het maatregelenprogramma zijn voor diverse belanghebbenden en doelgroepen maatregelen opgenomen. Deze “voorbereidende” maatregelen zijn bedoeld om de belanghebbenden te stimuleren en te ondersteunen. Bij de inrichting en uitvoering hiervan kan voldoende kerngerichte maatwerk geleverd worden. Het doel van klimaatrobuust inrichten is het versterken van een gezonde, veilige en prettige leefomgeving waarin we minder kwetsbaar worden voor extreme weerinvloeden.

In reeds afgeronde kernenagenda's wordt er vanuit diverse kernen om klimaatmaatregelen gevraagd. Dit maatregelenprogramma speelt hierop in. Maatregel 14 geeft invulling aan deze specifiek agenda onderwerpen. Samen met de initiatiefnemers kan binnen deze maatregel vanaf 2023 direct een start worden gemaakt met het zogeheten “laag hangend fruit”.

Interne borging

Klimaatadaptatie is een thema wat veel verschillende beleidsterreinen van de gemeente raakt. Het is eigenlijk een aangepaste manier van werken en ontwikkelen binnen de gemeente. Dit staat beschreven in de Lokale Adaptatie Strategie (LAS). Om klimaatadaptatie goed te borgen in de organisatie, is het nodig sommige werkprocessen aan te passen. Dit nemen we niet expliciet op als maatregel of activiteit in dit programma, maar wordt vormgegeven in het beheer en de ontwikkelplannen. Klimaatadaptatie wordt onderdeel van het afwegingskader bij projecten. Bij iedere ontwikkeling beschrijven we hoe we rekening houden met de verandering van het klimaat. We denken standaard na hoe we vergroening en ruimte voor waterberging kunnen toepassen bij nieuwe ontwikkelingen of vervanging. We wegen de kosten en baten van een klimaatadaptatieve inrichting zo goed mogelijk af. Waar nodig, investeren we op korte termijn en maken we financiële ruimte voor extra beheer, omdat dit op langere termijn schade en meerkosten scheelt. Dit geldt voor alle ruimtelijke ontwikkelingen.

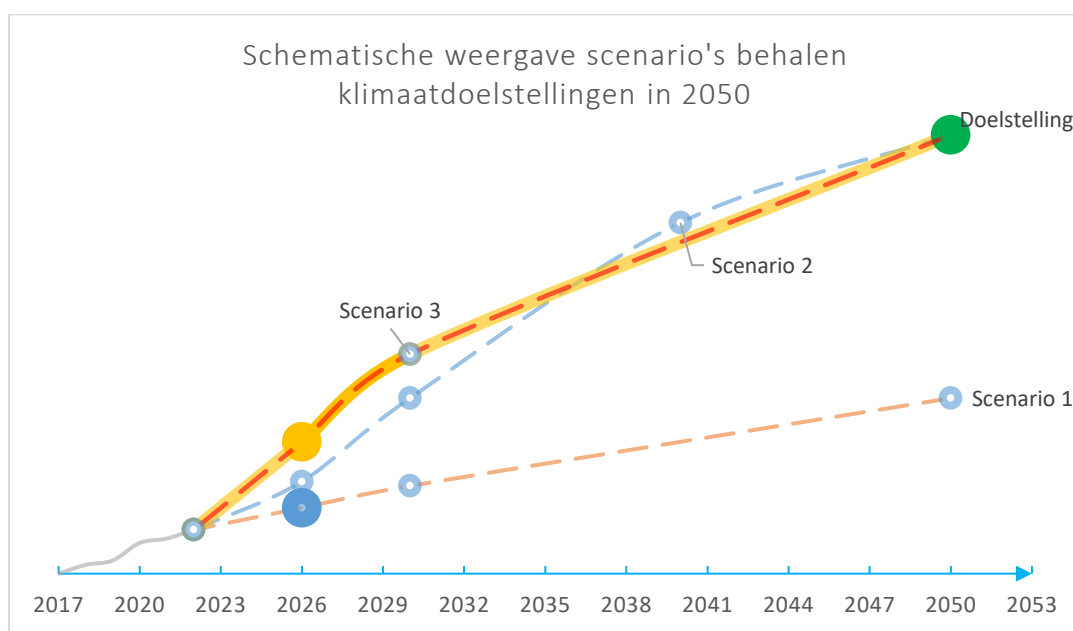
Scenario's voor de lokale aanpak

Tot slot stellen we in dit maatregelenprogramma drie verschillende scenario's voor de 1ste fase van de lokale aanpak klimaatadaptatie tot 2026. Voor elk scenario geven we een korte toelichting wat deze keuze betekent op kortere en langere termijn. De scenario's zijn:

1. Eerst zien dan geloven.
2. Onderzoeken, proeven en proberen.
3. Versnelling naar een klimaatadaptief West Betuwe.

Het doel van dit maatregelprogramma is om zo goed mogelijk toe te werken naar een klimaatbestendig en waterrobuust West Betuwe in 2050 (gevisualiseerd met de groene stip in figuur 2). Voor ieder van de hier voorgestelde scenario's geldt dat we nu nog niet precies kunnen zeggen of het voldoende zal zijn om deze stip te bereiken. Dat is immers ook afhankelijk van de inzet daarna. In 2026 evalueren we of we op de goede weg zijn. Daarnaast wordt er nationale regelgeving (nieuwbouw en inbreiding) en regionale doelstellingen (bebouwd gebied) ontwikkeld waarmee de vrijblijvendheid ingeperkt wordt. Op deze wijze wil de rijksoverheid meer regie nemen om de doelstelling te behalen.

In scenario 3 verwachten we dat we de gele lijn zo goed mogelijk volgen en eindigen we in 2026 op de gele stip. In scenario 1 eindigen we op de blauwe stip, het wordt dan erg lastig om de doelstelling in 2050 te halen. Scenario 2 valt daar tussenin, vanaf 2026 moet dan een versnelling ingezet worden om de doelstelling in 2050 te behalen.

Figuur 2: schematische weergave van het behalen van de klimaatadaptatiedoelstellingen in 2050

Scenario 1: Eerst zien dan geloven.

We gaan door met de huidige werkwijze. Daarbij is een beperkte capaciteit beschikbaar en worden geen aanvullende budgetten gevraagd. In dit scenario zetten we niet in op het uitbreiden op capaciteit (bezetting en financiering). We voeren de maatregelen in dit programma uit voor zover dat realistische is binnen de huidige bezetting en zeer beperkte financiering (realisatiegericht). We geven geen invulling aan het nationale ambitie uit het bestuurlijk akkoord klimaatadaptie 2018. Dit vraagt om een bestuurlijke lobby bij de rijksoverheid dat opgave niet lokaal uitgevoerd wordt. Projecten die reeds zijn gepland vinden doorgang (Asperen/Waardenburg), beperkte interne advisering bij ontwikkelingen, reconstructies en kernagenda's.

Effect op korte termijn:

- Weinig extra inzet nodig aan capaciteit en financiering.
- Bestuurlijke lobby richting het rijk voor meer inzet op nationaal niveau.
- Enkele locaties en wijken in de gemeente worden klimaatadaptief ingericht, die passen binnen bestaande budgetten en de huidige impulsregeling.
- Borging in de organisatie en samenleving vindt zeer beperkt plaats.
- Vergroot risico dat verplichte landelijk kaders en normen toch extra incidentele investeringen en capaciteit vragen.

Effect op lange termijn:

- Om nationale doelen van 2050 te halen is vanaf 2026 op alle fronten (kennisontwikkeling, interne borging, fysieke realisatie) een flinke versnelling nodig. Het wordt een zware opgave om de doelstellingen op de gestelde termijn te halen.
- Het werk in de fysieke buitenruimte wordt dan niet meer zo effectief mogelijk uitgevoerd, omdat we dit overlaten aan het rijk en uitvoerende partijen die geen uitvoering geven aan lokaal maatwerk. Hierdoor is er minder tijd dit te plannen met- en koppelen aan groot onderhoud en andere 'logische' momenten. De adaptieve opgave wordt hierdoor in totaal duurder, minder integraal en beperktere participatie invloed.

Scenario 2: Onderzoeken, proeven en proberen.

Door extra capaciteit en financiële middelen slagen we er in om de voorgestelde maatregelen opgenomen in dit uitvoeringsplan te realiseren. Daarbij zijn de komende jaren vooral gericht op onderzoeken en uitproberen. Deze ervaringen worden gebruikt om vanaf 2026 een grote stap te zetten in concrete uitvoering en realisatie richting een klimaatadaptief West Betuwe in 2050. Het resultaat is dat vanaf de volgende cyclus een versnelling nodig is op het daadwerkelijk uitvoeren van het klimaatadaptieve beleid en plannen, en een nog grotere versnelling op fysieke realisatie buiten dan in scenario 1. Wettelijke kaders zoals de nationale klimaatlat (nieuwe ontwikkelingen) zullen leidend zijn.

In dit scenario worden alle maatregelen zoals in dit programma voorgesteld in praktijk uitgevoerd. Naast flinke inzet op kennisontwikkeling en borging van klimaatadaptatie in de interne organisatie

Effect op korte termijn:

- Extra capaciteit nodig in de bezetting en financiering.
- Er moet een serieuze lijst aan maatregelen uitgevoerd worden om klimaatadaptatie te borgen in de organisatie, participatie aan te jagen en kennis te ontwikkelen.
- Locaties en in wijken waar we aan de slag gaan in de gemeente worden klimaatadaptief ingericht.

Effect op lange termijn:

- Een versnelling op fysieke realisatie is nodig vanaf 2026
- Het werk in de fysieke buitenruimte wordt zo effectief mogelijk uitgevoerd, gekoppeld aan groot onderhoud en andere 'logische' momenten.
- Iets vergroot risico op schadeposten als gevolg van extreem weer/droogte ten opzichte van scenario 1.

Scenario 3 Versnelling naar een klimaatadaptief West Betuwe

In dit scenario worden alle scenario's zoals in dit programma voorgesteld in praktijk uitgevoerd plus nog extra uit te werken investeringen op uitvoering ook in de bestaande bebouwde omgeving. Hiermee geven we uitvoering aan Nationale, provinciale en lokale ambities en doelstellingen. Extra uitvoeringskracht en het zelf initiëren van uitvoeringsmaatregelen voert in dit scenario de boventoon (Eigen regie). Deskundigen worden ingehuurd en landelijke initiatieven worden direct vertaald naar de schaal van West Betuwe. Dit vraagt een grote capaciteit en flexibiliteit om direct in te kunnen spelen op initiatieven en ontwikkelingen. Door als gemeente zelf aan het roer te staan komt de versnelling tot stand. Naast flinke inzet op kennisontwikkeling en borging van klimaatadaptatie in de interne organisatie is een flinke investering noodzakelijk om de fysieke realisatie van projecten in de leefomgeving (en regelgeving) mogelijk te maken. We bewandelen dus geen "lineair" pad richting 2050 in fysieke realisatie, maar zetten nu nog meer in op daadwerkelijke uitvoering. Daarmee kan West Betuwe zelf gepaste lokale invulling geven aan de nationale opgave, waar kerngericht, participatief meedoen centraal staan.

Effect op korte termijn:

- Vraagt noodzakelijk/vroegtijdige aanpassingen in alle vigerende beleidsprogramma's
- Significante extra capaciteit nodig in de bezetting en financiering
- Significante extra middelen nodig voor uitvoering.
- Bij alle werkzaamheden worden locaties en wijken in de gemeente klimaatadaptief ingericht

Effect op lange termijn:

- West Betuwe is zo goed mogelijk voorbereid op klimaatrisico's en heeft zo goed mogelijk ingezet op een robuuste, veilige en gezonde leef- en werkomgeving voor haar inwoners en ondernemers.
- Een versnelling op fysieke realisatie is nodig. De daarvoor noodzakelijke kennis en procedures zijn daarvoor "in huis" opgebouwd in de periode 2022-2026.
- Het werk in de fysieke buitenruimte wordt zo effectief mogelijk uitgevoerd, gekoppeld aan groot onderhoud en andere 'logische' momenten en is daarmee het meest kosteneffectief.
- Verdere evaluatie is nodig in 2026 om te kijken of we op het juiste pad zitten richting de doelen van 2050,
- Met een hoog eigen ambitieniveau zijn we beter in staat om te reageren op aanpassingen van nationaal (nog) op te stellen tussendoelen.

Financiering en capaciteit

Financiële basis

Om een goed inzicht te geven in de financiële impact van het u voorliggende maatregelenprogramma wordt eerst aangegeven wat de huidige beschikbare financiering is. Dit is onder te verdelen in interne (gemeentelijke) financiering en externe financiering. Waarbij het laatste financiële middel zich richt op financiering van fysieke maatregelen.

Tabel 1: interne beschikbare financiering

Activiteit	Jaarlijks budget	Dekking
Onderzoek	50.000	WRP
Klimaat maatregelen (zoals aanleg van retentievijvers, afkoppelen hemelwater, verminderen verhard oppervlak en vergroten waterbewustzijn inwoners)	ca. 400.000	WRP
Omvormen van verharding naar groen	ca. 100.000	Beheerplan Wegen
Samenwerking werkregio KAR	15.000	WRP
Totaal	565.000	

Tabel 2: externe financiering van fysieke maatregelen

Maatregel	Externe financiering	
Wateroverlast Waardenburg	257.000	DPRA impulsregelingsgelden
Wateroverlast Asperen Oude Kern	248.000	DPRA impulsregelingsgelden
Rijnstraat Geldermalsen	125.000	Regiodeal
Klimaatadaptatieprojecten ten behoeve van maatschappelijk belang *)	1.000.000	werkregio KAR beschikbaar

*) regio brede potentie waarbij het labelen nog niet heeft plaatsgevonden.

Capaciteitsvraagstuk

Personele capaciteit en financiering van personeel

Op dit moment zijn er bij de gemeente West Betuwe al medewerkers die zich bezighouden met klimaatadaptatie. Denk daarbij aan het team duurzaamheid, maar ook verschillende collega's bij water, riolering, groenbeheer en wegen houden zich al bezig met dit thema. Om de Nationale, Provinciale en lokale ambities klimaatadaptatie te borgen is structureel extra capaciteit nodig. Deze extra capaciteit is in de 1ste cyclus, het u voorliggende maatregelenprogramma, gericht op:

- borging in organisatie,
- vergaren van kennis,
- bewustwording.

De borging in de organisatie vertaald zich naar extra capaciteit bij verschillende beleidsterreinen zoals; Ruimtelijke Ordening, Sociaal Domein, Wonen, Integrale Veiligheid/Rampenbestrijding en Vergunningen en management. Het vergaren van kennis richt zich met name op onderzoek, gegevens-beheer en initiëren van pilots om te ontdekken wat goed werkt en klaar is voor uitvoering in de 2de cyclus (naar 2025). Bewustwording is vooral gericht op het informeren, meenemen en adviseren van de samenleving, zowel inwoners als bedrijven.

Deze vraag om extra capaciteit vraagt om een Tabel 4 geeft een overzicht van de huidige, al toegewezen capaciteit (inschatting) en een advies om dit uit te breiden om de maatregelen uit dit programma en uitvoering daarvan te realiseren.

Tabel 3: inschatting van huidige beschikbare capaciteit (FTE) en advies voor uitvoering van dit maatregelenprogramma

Werkzaamheden	Huidige bemensing	Extra bemensing	Extra budget
Advies- en projectleiderscapaciteit klimaatadaptatie vanuit team duurzaamheid	0,7	0,3	30.000
Uitvoerings- en adviescapaciteit intern ¹	0	2,4	240.000
Participatie inwoners	0	0,8	80.000
Participatie ondernemers/bedrijventerreinen	0	0,3	30.000
Samenwerking werkregio KAR	0,3	0	0
Communicatie	0,1	0,2	20.000
Totaal	1,1	4,0	400.000

De vertaling van bemensing naar budget is indicatief gedaan op basis van schaal 10 exclusief overhead. Bijlage 2 bevat een uitwerking op basis van landelijke normen en inzichten in de benodigde capaciteit (inclusief de huidige formatie, totaal 5,1).

Financiering van maatregelen per scenario

In tabel 4 wordt een inschatting gegeven van de formatie vraag en benodigde budgetten voor de maatregelen tot 2026, de huidige coalitieperiode. Tegelijkertijd wordt inzicht gegeven welke maatregel er bij de 3 scenario's passen. Uiteraard wordt hierbij de opmerking geplaatst dat respectievelijk scenario 2 invulling geeft aan alle maatregelen genoemd bij scenario's 1 en 2. En scenario 3 alle maatregelen bevat genoemd onder scenario's 1, 2 en 3.

Tabel 4: Maatregelen tot 2026

Overzicht maatregelen tot 2026		Formatie / Kosten	Uitvoering / Realisatie	Scenario's		
				1	2	3
Fysieke maatregelen	A. Doorlopende maatregelen wateroverlast	Bekostiging vanuit WRP/Wegen			x	
	B. Fysieke maatregelen na 2025	Nog niet geraamd				x
	C. Doorlopende maatregelen hittebestrijding	Bekostiging vanuit Vakdisciplines			x	
	D. Doorlopende maatregelen groenvoorziening	Bekostiging vanuit Vakdisciplines			x	
	E. Pilot vergroenen sociale huurwoningen	60.000	2022-2023		x	
	F. Pilot nieuwe beplanting in openbaar groen/ecologisch bermbeheer	Bekostiging vanuit Groen			x	
	G. Wateroverlast Waardenburg	Bekostiging vanuit externe financiering, WRP en Wegen			x	
	H. Wateroverlast Asperen	Bekostiging vanuit externe financiering, WRP en Wegen			x	
Proces-activiteit	1. Opzetten fonds klimaatadaptieve ontwikkelingen		Nog niet geraamd			x
	2. Opzetten van een calamiteitenfonds		Nog niet geraamd			x
	3. Werven voor advies klimaatadaptatie, participatie en uitvoering	formatie	2022		x	

¹ In werkelijkheid wordt er ook nu al binnen verschillende domeinen hard gewerkt aan klimaatadaptieve ontwikkelingen, maar deze capaciteit is niet formeel belegd in de huidige formatie.

4.	Aanvraag impulsregelingsgelden 2022, 2023	15.000	2022-2023		x	
5.	Interne kennisontwikkeling klimaatadaptief werken.	formatie	2022-2024		x	
6.	Opstellen meerjarenplan koppelkansen gebiedsvernieuwing/renovatie	formatie	2023-2024		x	
7.	Planning fysieke aanpak urgentste knelpunten m.b.t. wateroverlast.	20.000	2023		x	
8.	Opstellen overzicht met alle vitale en kwetsbare objecten	15.000	2022		x	
9.	Ontwikkelen kansen- en risicokaart nieuwbouw	20.000	2023		x	
10.	Biodiversiteitsplan	Bekostigd vanuit het LOP		x		
11.	Evaluatie en herijking klimaatadaptatie strategie en maatregelenprogramma	formatie	2025	x		
12.	Data en beheergegevens actualiseren / op orde brengen	formatie	2024		x	
13.	Monitoring gerealiseerde projecten en resultaten	formatie	2024-2025		x	
14.	Klimaatadaptatie met inwoners door participatiemedewerker	formatie	2023-2026		x	
15.	Bewustwordingscampagne vergroenen bedrijventerreinen.	Nog niet geraamd				x
16.	Faciliteren innovatieve ondernemers	Nog niet geraamd				x
17.	Facilitering en opzetten subsidie voor vergroenen bedrijventerreinen.	Nog niet geraamd				x
18.	Prestatieafspraken en intentieovereenkomst woningbouwcorporaties	60.000	2022		x	
19.	Opstellen kaders voor klimaatadaptieve gebiedsontwikkeling en koeltemaatregelen	15.000	2023		x	
20.	Opstellen kaders natuurinclusief bouwen en ontwikkelen	15.000	2023		x	
21.	Borgen kaders in de LIOR (Leidraad Inrichting Openbare Ruimte) / DIOR (Duurzame Inrichting Openbare Ruimte)	formatie	2023 - 2026		x	
22.	Ontwikkelen regelgeving innovatieve bedrijfsvoering agrariërs	10.000	2024		x	
23.	Vervolgactie n.a.v. regionale bureaustudie opgaven landelijk gebied	formatie	2024 - 2026		x	
24.	Zoekgebieden aanwijzen voor waterbuffering	15.000	2023		x	
25.	Aansluiten bij regionale gesprekken over watertekort.	formatie	2022 - 2026		x	
26.	Terugkerend werkoverleg met waterschap Rivierenland robuust watersysteem.	formatie KAR	2022 - 2026	x		
27.	Terugkerend werkoverleg beperken gevolgen overstromingsrisico's.	formatie	2022 - 2026		x	
28.	Opstellen lokaal hitteplan, gericht op bescherming van kwetsbare groepen	formatie	2023		x	
29.	Ontwikkelen voorschriften evenementen bij/tijdens extreem weer	formatie	2023 - 2026		x	
30.	Vergroting bewustwording groene schoolpleinen en subsidieverstrekking.	75.000 jaarlijks	2024 - 2026		x	

Onzekerheid Rijksfinanciering

De dekking voor de kosten voor het realiseren van het rijks- en lokale beleid moet komen uit de door het Rijk beschikbaar te stellen budget voor de uitvoering van het Klimaatakkoord en de reguliere begroting. Indicatief heeft de Raad voor het Openbaar Bestuur aangegeven dat voor de volledige uitvoering van het Klimaatakkoord 17 tot 19 fte op jaarbasis nodig zijn bij een middelgrote gemeente als West Betuwe.

De feitelijke omvang wordt bepaald door zaken als technische complexiteit, ruimtelijke inpassing, infrastructurele ingrepen, etc.

Het is nu nog onzeker welk besluit het Rijk neemt over de precieze bedragen die de gemeenten krijgen voor het uitvoeren van het Klimaatakkoord vanaf 2023. De VNG lobbyt namens de gemeente ook voor een bijdrage in de investerings- en uitvoeringslasten voor klimaatadaptatie. Tot die tijd draagt de gemeente zelf zorg voor de kosten die daarmee gepaard gaan.

In de perspectiefnota 2023 van West Betuwe is er vanuit gegaan dat we deze opgave budgetneutraal wilden uitvoeren, dus binnen de beschikbare middelen van het rijk. Maar het rijk heeft alleen (en incidenteel) geld beschikbaar gesteld voor de energietransitie en nog niet voor overige klimaatmaatregelen. Voor klimaatadaptatie zijn geen structurele middelen beschikbaar, alleen impulsregelingen. Naar verwachting zal hier de komende jaren meer overleg over plaatsvinden, vandaar de aanname dat we vanaf 2026 wel (voldoende) middelen krijgen en geen structurele raming vanaf begrotingsjaar 2026. Bij het aanvragen van impulsregelingen zullen we ook onze eigen kosten opvoeren om daar deels dekking voor te krijgen.

Om toch de rijks- en lokale ambities te realiseren wordt voorgesteld de dekking voor de structurele kosten die gepaard gaan met klimaatadaptatie (formatie) en de incidentele kosten (maatregelen E, 4, 7, 8, 9, 18, 19, 20, 22, 24 en 30) voor diverse uitvoeringsmaatregelen tot 2026 te zoeken in de programmabegroting 2023 – 2026.

Advies voor financiering vanaf 2025 en verder.

Voor de fysieke uitvoering van klimaatadaptatieve maatregelen zijn vaak aanvullende budgetten nodig. Hiermee wordt de adaptatieve innovatie bij ontwikkelingen bekostigd.

In het WRP is een klimaatadaptatiebijdrage opgenomen van 10% tot en met 2023, het gaat om een budget van ca. 400.000 euro per jaar. Voor de periode van het nieuwe WRP, 2024 en verder is het advies dit minimaal te handhaven, en bij voorkeur te verruimen naar 15%.

Voor wegbeheer/infrastructuur zou een klimaatadaptatiebijdrage van circa 10-15% extra regulier budget opgenomen moeten worden.

Bij groenbeheer moet 5-10% extra regulier budget opgenomen worden, omdat we inzetten op vergroening. Om de standaard beheerskosten per areaal groen te verlagen moet gekeken worden naar nieuwe (ecologische, minder intensieve) beheersvormen en de aanplant van robuust groen (bestendig tegen droogte). Dit kan initieel wel hogere kosten bij aanplant opleveren. Om hierover verdere kennis te ontwikkelen is een pilot opgenomen in dit maatregelenprogramma

Voor het stimuleren/bewustmaken van inwoners is structureel budget en capaciteit nodig. Daarnaast is er capaciteit en budget nodig voor het stimuleren, bewustmaken en handelingsperspectief bieden aan ondernemers en bedrijven. Het liefst wordt dit op termijn zoveel mogelijk vanuit programma duurzaamheid gefinancierd, zodat ook direct andere duurzame opgaven zoals circulair, energietransitie in het participatietraject meegenomen kunnen worden.

Aanvullende middelen voor uitvoering van dit maatregelenprogramma klimaatadaptatie, waar dat niet valt onder reguliere of structurele budgetten, zijn meer incidenteel van karakter. Dit zal in de loop van de

tijd verschuiven van kosten voor onderzoek (huidig, incidenteel) naar meer kosten voor realisatie (structureel).

Fysieke maatregelen

Hier beschrijven we de fysieke maatregelen die genomen worden in de buitenruimte. Bijvoorbeeld het ontwikkelen van extra waterbergingscapaciteit of groenvoorziening. Alle leidende principes gelden voor de benoemde maatregelen. We hebben de maatregelen gesorteerd op de leidende principes waar deze het meeste impact op heeft.

West Betuwe is een uitgestrekte gemeente. Uit de stresstesten blijkt dat in iedere kern wel een uitdaging zit met betrekking tot wateroverlast, hitte en/of droogte. Overal moet dus wel wat gebeuren. In de strategie stellen we dat we dit voor 2050 gerealiseerd willen hebben, en dat we dat het meest effectief doen door zoveel mogelijk zaken op te pakken in samenhang met groot onderhoud. Bij de procesactiviteiten in dit maatregelenprogramma staat een plan voor het meerjarig onderhoud opgenomen.

Daaruit volgt onderstaande lijst maatregelen, waarmee we ons committeren om ieder jaar een stuk van de gemeente klimaatadaptief in te richten.

Activiteit	2022	'23	'24	'25	'26	Scenario			
						1	2	3	
We werken effectief en doelmatig									
A. Doorlopende maatregelen om wateroverlast te voorkomen. De komende jaren zetten we in op afkoppelen, afvloeien naar gemeentelijke groenblauwe structuren, verwijderen van verharding, omzetten van asfalt in bestrating (niet zijnde hoofdinfrastructuur), aanleggen van waterpasserende verharding, etc.	x	x	x	x	x			X	
B. Fysieke maatregelen na 2025					x				X
We vergroenen									
C. Doorlopende maatregelen voor hittebestrijding. We breiden koelteplekken uit en verbeteren waar dit eenvoudig (zonder grote kosten) betere verblijfsplekken oplevert.	x	x	x	x	x			X	
D. Doorlopende maatregelen om groenstructuren te verbeteren. De komende jaren zorgen we ervoor dat voor iedere boom die wordt gekapt, er minimaal een boom voor terug komt, bij voorkeur 2.	x	x	x	x	x			X	
E. Pilot vergroenen sociale woningen (prestatieafspraken met corporatie De Kernen)	x	x						X	
F. Pilot nieuwe beplanting in openbaar groen / ecologisch bermbeheer			x	x				X	
We financieren duurzaam									
G. Aanpakken wateroverlast Waardenburg Korte Woerden m.b.v. DPRA-impulsregelingsgelden	x	x						X	
H. Aanpakken wateroverlast Asperen Oude Kern m.b.v. DPRA-impulsregelingsgelden	x	x						X	

Activiteit A	Doorlopende maatregelen wateroverlast
Toelichting	<p>Doorlopend nemen we maatregelen om wateroverlast te voorkomen. Dit doen we zoveel mogelijk in samenhang met groot onderhoud of andere renovatie/herstel werkzaamheden of inbreiding. In het huidige WRP en wegbeheerplannen wordt al standaard nagedacht hoe klimaatadaptief in te richten. Bij wegrenovaties, denkt riolering/water standaard mee over adaptieve inrichting en afkoppelen.</p> <p>We gaan wateroverlast tegen door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Afkoppelen m.b.v. onze afkoppelerordering. Bij bestaande gebieden zoeken we maatwerkoplossingen om minimaal 20 mm te bergen. Bij nieuwbouw is dat een eis. - In de basis leggen we geen regenwaterriool aan, maar laten al het regenwater over straat afstromen. - Verwijderen van onnodige verharding. - Het aanleggen van een nieuw wegprofiel voor het vertraagd en via het maaiveld afvoeren van hemelwater. - Het omvormen van asfalt (niet zijnde hoofdinfrastructuur) naar bestrating. - Het omvormen van verharde parkeervoorzieningen naar waterpasserende-of groenverharding. <p>In de jaren 2022 t/m 2025 gaat het om 10.000-15.000 m2 per jaar aan groot onderhoud aan straten of het omvormen van asfalt naar bestrating.</p> <p>Vanaf 2025 gaat het om 25.000-30.000 m2 per jaar aan herstraten van rijbanen, omvormen van asfalt naar bestrating en omvormen van parkeervoorzieningen.</p>
Eigenaar	Wegen, Riolering
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Teams Water, Groen, Verkeer. En in lijn met WRP, wegbeheer.
Tijdplanning	2022-2026
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	<p>Voor het omvormen van 30.000 m2 bestrating en afkoppelen is de inschatting dat dit 400.000-650.000 EXTRA per jaar <u>extra</u> kost. Bijzondere voorzieningen als lijngoten of voorzieningen in de berm (WADI) zijn hierin niet inbegrepen. Financiële middelen worden bij een verdere uitwerking van beleidsprogramma's voorgesteld.</p>

Activiteit B		Fysieke maatregelen na 2025
Toelichting	In 2022 en 2023 zetten we in op fysieke realisatie in Waardenburg en Asperen (maatregel D en E), en het voortdurend klimaatadaptief inrichten bij nieuwe ontwikkelingen of renovaties (maatregel A.B en C). Parallel identificeren we urgente knelpunten en koppelkansen met groot onderhoud op de langere termijn (procesmaatregel 6 en 9). De fysieke realisatie om deze knelpunten op te lossen lopen vanaf 2024, en kan onderdeel zijn van het nieuwe WRP.	
Eigenaar	Riolering	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Wegen, Verkeer, Water en Riolering en WRP.	
Tijdplanning	2025 en verder	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	In deze eerste fase van het maatregelenprogramma kan nog geen concrete invulling worden gegeven aan benodigd budget en capaciteit. Daarvoor moet eerst invulling worden gegeven aan procesmaatregelen 6 en 9.	

Activiteit C		Doorlopende maatregelen hittebestrijding
Toelichting	Doorlopend nemen we maatregelen om hitte tegen te gaan. We breiden koelteplekken (realiseren van schaduwplekken, of omgevingen waar het kouder is bijv. een plaatselijke overdekte winkelcentrum of een parkje) uit en verbeteren waar dit eenvoudig (zonder grote kosten) betere verblijfsplekken oplevert. Dit doen we zoveel mogelijk in samenhang met groot onderhoud of andere renovatie/herstel werkzaamheden of inbreiding. We toetsen het resultaat door de hitteknelpunten in de nieuwe stresstesten in 2026 te vergelijken met de oude stresstesten. We kijken daarbij naar de afstand tot een koele verblijfsplek in de openbare ruimte.	
Eigenaar	Groen, Sociaal Domein	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Wegen, Water en Riolering	
Tijdplanning	2022-2026	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Geen separaat budget geraamd, projectinitiatieven worden opgepakt binnen bestaande (investerings)budgetten	

Activiteit D		Doorlopende maatregelen groenvoorziening	
Toelichting	Jaarlijks nemen we maatregelen om groenstructuren te verbeteren. De komende jaren zorgen we ervoor dat voor iedere boom die wordt gekapt, er minimaal een boom voor terug komt, bij voorkeur twee. Dit doen we zoveel mogelijk in samenhang met groot onderhoud of andere renovatie/herstel werkzaamheden of inbreiding. We toetsen het resultaat door bij de nieuwe stresstesten in 2026 te analyseren of het bomenbestand en de hoeveelheid groen oppervlakte in de kernen is toegenomen ten opzichte van de oude stresstesten.		
Eigenaar	Groen		
Samen met (andere teams, programma's, projecten)			
Tijdplanning	2022-2026		
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Geen separaat budget geraamd, projectinitiatieven worden opgepakt binnen bestaande (investerings)budgetten. Voorstellen voor financiering worden vanuit de vakdiscipline gedaan.		

Activiteit E		Pilot vergroenen sociale woningen	
Toelichting	Samen met woningcorporatie de kernen zetten we een pilot op voor het vergroenen van sociale woningen. Met de opstelling van de prestatieafspraken was bekend dat er geen financiële middelen en capaciteit beschikbaar zijn binnen reguliere budgetten.		
Eigenaar	Duurzaamheid		
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Samen met andere partij: Woningcorporatie de Kernen		
Tijdplanning	2022-2023		
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Om uitvoering te geven aan de gemaakte prestatieafspraken is budget geraamd van 60.000 euro..		

Activiteit F		Pilot openbaar groen	
Toelichting	De gemeente gaat een pilot ontwikkelen om kennis op te doen over klimaatrobuust en kosteneffectief beheer van het openbaar groen wat bijdraagt aan de biodiversiteit in de gemeente. <ul style="list-style-type: none"> • Bij aanplant van nieuw openbaar groen wordt rekening gehouden met de biodiversiteitswaarde (beschutting, voedsel, bestuiving/nectar) en waterbeschikbaarheid in een veranderend klimaat. • Bij aanplant van nieuw openbaar groen wordt de beplantingkeuze gebaseerd op inheemse, lokale en gevarieerde flora. We kiezen voor beplanting die bestand is tegen het veranderende weer. • We bieden met ons openbaar groen een plek voor foerageren en verblijven van aanwezige/gewenste fauna. • Het openbaar groen en het beheer daarvan draagt via plantkeus, diversiteit en omvang bij aan het behouden en vermeerderen van vlinders en andere insecten. 		

	<ul style="list-style-type: none"> Het openbaar groen draagt bij aan het verminderen van hittestress: er is meer ruimte voor hoog groen (bomen). <p>Het doel is om de opgedane kennis te verankeren in het toekomstig (groen)beheer en gemeentelijk inkoopbeleid.</p>
Eigenaar	Groen, Duurzaamheid
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Wegen, Verkeer, Water en Riolering
Tijdplanning	2024
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	NB. De geformuleerde uitgangspunten voor het groen moeten in de openbare ruimte worden geborgd via beleidswijzigingen en inrichtingseisen openbare ruimte. De financiering vindt plaats binnen de beleidsprogramma groen.

Activiteit G Wateroverlast Waardenburg	
Toelichting	De wateroverlast in Waardenburg Korte Woerden wordt aangepakt, en ter ondersteuning van de financiering vragen we hiervoor de DPRA-impulsregelingsgelden aan in 2022. De impulsregeling ondersteund voor 33% klimaatrobuuste uitvoeringsmaatregelen. De inzet is om hemelwater af te koppelen van het gemengd stelsel en bovengronds te laten afstromen naar daarvoor geschikte watersystemen.
Eigenaar	Riolering en Water
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Groen, Wegen, Duurzaamheid en Verkeer. Werkregio KAR
Tijdplanning	2022-2023
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	257.000 euro excl. BTW 33% DPRA-impulsregelingsgelden voor klimaatmaatregelen. Hier moet minimaal een eigen investering tegenover staan van 67% € 521.788,- excl. BTW. Dit bedrag wordt gevonden binnen bestaande middelen van beleidsprogramma's.

Activiteit H Wateroverlast Asperen oude kern	
Toelichting	De oude kern van Asperen wordt gerevitaliseerd en klimaat- en waterrobuust ingericht. Dit doen we o.a. met inzet van DPRA-impulsregelingsgelden.
Eigenaar	Beleid en beheer
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Realisatie, Duurzaamheid en Inwoners. Werkregio KAR
Tijdplanning	2022-2023
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	248.000 euro excl. BTW 33% DPRA-impulsregelingsgelden voor klimaatmaatregelen. Hier moet minimaal een eigen investering tegenover staan van 67% € 503.515,- excl. BTW. Dit bedrag wordt gevonden binnen bestaande middelen van beleidsprogramma's.

Procesactiviteiten

De procesactiviteiten zijn activiteiten rondom communicatie, juridische maatregelen, participatie, subsidies, etc. De activiteiten zijn ingedeeld in de volgende categorieën:

- A. Interne organisatie gemeente West Betuwe
- B. Inwoners
- C. Ondernemers en bedrijventerreinen
- D. Ontwikkelaars
- E. Partners in het buitengebied
- F. Maatschappelijke instellingen

Activiteit	2022	'23	'24	'25	'26	'27	Scenario		
							1	2	3
Interne organisatie									
We financieren duurzaam									
1. Opzetten fonds klimaatadaptieve ontwikkelingen.					x				x
2. Opzetten van een calamiteitenfonds.					x				x
3. Werven van 4 FTE voor advies klimaatadaptatie, participatietraject en uitvoering	x	x						x	
4. Aanvraag impulsregelingsgelden 2022, 2023.	x	x					x		
We werken samen									
5. Interne kennisontwikkeling klimaatadaptief werken.	x	x	x					x	
6. Opstellen meerjarenplan koppelkansen gebiedsvernieuwing/renovatie	x	x	x	x	x	x			x
Onze aanpak is doelmatig									
7. Planning fysieke aanpak urgentste knelpunten m.b.t. wateroverlast.	x							x	
8. Opstellen overzicht met alle vitale en kwetsbare objecten in de gemeente	x							x	
9. Ontwikkelen kansen- en risicokaart nieuwbouw		x							x
10. Opstellen van een biodiversiteitsplan t.b.v. natuurinclusief bouwen en ontwikkelen.		x	x				x		
11. Evaluatie en herijking klimaatadaptatie strategie en maatregelenprogramma				x	x	x	x		
We werken is effectief									
12. Data en beheergegevens actualiseren / op orde brengen				x					x
13. Monitoring gerealiseerde projecten en resultaten	x	x	x	x	x	x			x
Inwoners									
14. Klimaatadaptatie met inwoners (zie werving van 1 FTE participatiemedewerker in maatregel X). Deze participatiemedewerker zet zich o.a. in voor de volgende werkzaamheden:		x	x	x	x	x			x

14.1.	Opzetten van pilot projecten met inwoners op basis van aanknopingspunten in de kernagenda's. I.s.m. de gebiedsmakelaars																		
14.2.	Informatiecampagne klimaatadaptieve tuinen. Jaarlijks 2x een communicatiemoment. Hoveniers en tuincentra hierbij betrekken.																		
14.3.	Voortzetten uitvoering stimuleringsregelingen voor afkoppelen, groene daken, etc.																		
14.4.	Aanpak bepalen Operatie Steenbreek; vervolgens uitvoeren gekozen activiteitenpakket of aanhaken bij bestaande campagne.																		
14.5.	Voortzetten handhaven van afkoppelverordening bij nieuwe ontwikkelingen.																		
14.6.	Evaluatie en voortzetting subsidie verwerking hemelwater (in 2023 loopt WRP af en wordt dit vernieuwd)																		
14.7.	Ontwikkelen informatiemateriaal gedragsbeïnvloeding wat te doen bij extreem weer en overstroming.																		
14.8.	Het betrekken van jongeren in de gemeente via aansprekende acties (naar voorbeeld van Rotterdams Weerwoord)																		
14.9.	Het betrekken van winkels en ondernemers in de bewustwording van inwoners (hoveniers, tuincentra, bouw winkels).																		
Ondernemers en bedrijventerreinen																			
15.	Bewustwordingscampagne vergroenen bedrijventerreinen.																		
16.	Faciliteren innovatieve ondernemers																		
17.	Facilitering en opzetten subsidie voor vergroenen bedrijventerreinen.																		
Ontwikkelaars																			
Werken samen																			
18.	Prestatieafspraken en intentieovereenkomst woningbouwcorporaties																		
Onze aanpak is doelmatig																			
19.	Opstellen kaders voor klimaatadaptieve gebiedsontwikkeling en koelmaatregelen																		
20.	Opstellen kaders natuurinclusief bouwen en ontwikkelen																		
We werken effectief																			
21.	Borgen kaders in de LIOR (Leidraad Inrichting Openbare Ruimte) / DIOR (Duurzame Inrichting Openbare Ruimte)																		

Partners in het buitengebied										
We werken samen										
22. Ontwikkelen regelgeving innovatieve bedrijfsvoering agrariërs				x						x
23. Vervolgactie (bijv. pilotontwikkeling) n.a.v. op de regionale bureaustudie opgaven landelijk gebied			x	x	x	x				x
We werken effectief										
24. Zoekgebieden aanwijzen voor waterbuffering in het oosten van onze gemeente.			x	x						x
25. Aansluiten bij regionale gesprekken over watertekort.	x	x	x	x	x	x				x
26. Terugkerend werkoverleg met waterschap Rivierenland robuust watersysteem	x	x	x	x	x	x		x		
27. Terugkerend werkoverleg beperken gevolgen overstromingsrisico's	x	x	x	x	x	x				x
Maatschappelijke organisaties										
We werken samen										
28. Opstellen lokaal hitteplan, gericht op bescherming van kwetsbare groepen		x								x
29. Ontwikkelen voorschriften evenementen bij/tijdens extreem weer		x	x	x	x	x				x
We vergroenen										
30. Vergroting bewustwording groene schoolpleinen en subsidieverstrekking.			x	x	x	x				x

Algemeen / interne organisatie

Activiteit 1		Opzetten fonds klimaatadaptieve ontwikkelingen
Toelichting	Om bij fysieke projecten die (op basis van planning of incidenteel) genomen gaan worden (herstructurering, opwaardering en renovatie) voldoende middelen voor handen te hebben om uiteindelijk een klimaatadaptief resultaat te waarborgen kan uit dit opgezette fonds worden geput. Verschillende teams en domeinen kunnen dit fonds aansnijden om het klimaatadaptieve deel van het project te dekken.	
	Dit fonds als doel innovatie te stimuleren bij aanpassingen aan de <i>bestaande bebouwde omgeving</i> . Het fonds moet meehelpen om bij renovatie de leefomgeving en klimaatadaptieve situatie te verbeteren en te innoveren ten opzichte van de oude situatie, in plaats van de oude situatie te herstellen.	
	Bij nieuwe ontwikkeling of renovatie zijn vaak financiële mogelijkheden (GREX, beheerbudget) om klimaat- en waterrobuuste inrichting te realiseren.	
Eigenaar	Team financieel, College van B&W en (Raad)	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Alle ruimtelijke domeinen (riool, infrastructuur, wegen, verkeer, groenbeheer)	
Tijdplanning	2026	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Nog niet gepland.	

Activiteit 2		Opzetten van een calamiteitenfonds
Toelichting	Bij weersextremen (bijvoorbeeld de extreme regenval en overstromingen in Zuid Limburg) kunnen zeer grote bedragen nodig zijn voor het herstel en opbouw van een gebied. Om te voorkomen dat de begroting van de gemeente deze bedragen op moet vangen is het verstandig een calamiteitenfonds op te zetten. Op deze manier voorkomen we dat we alleen reactief handelen in een extreme situatie, maar daar ook op voorbereid zijn op een proactieve wijze. Het calamiteitenfonds kan worden ingezet om de eerste noodzakelijke investeringen voor het herstel van vitale en kwetsbare functies en infrastructuur te herstellen. Basisafspraken voor het uitnutten van een dergelijk fonds moeten zijn vastgelegd in een calamiteitenplan. We bepalen hoe groot dit fonds is aan de hand van scenario-onderzoeken.	
Eigenaar	Team financieel. College van B&W	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Alle andere domeinen	
Tijdplanning	2026	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Nog niet gepland	

Activiteit 3		Werving FTE klimaatadaptie
Toelichting	Om voldoende FTE beschikbaar te hebben voor klimaatadaptatie, en het uitvoeren van dit maatregelenprogramma werven we 4,0 FTE. In hoofdstuk Financiering en Capaciteit van dit maatregelenprogramma staat dit verder toegelicht.	
Eigenaar	Teamleider Duurzaamheid en Economie	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	P&O, Programmamanager, Duurzaamheid	
Tijdplanning	2022 - 2023	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Zie hoofdstuk Financiering en Capaciteit.	

Activiteit 4		Aanvraag impuls gelden 2022, 2023
Toelichting	<p>We vragen financiering aan bij het Ministerie van Infrastructuur en Water (DPRA) onder de impulsregeling klimaatadaptatie. Deze financiering dekt maximaal 1/3 van de totale klimaatadaptieve investering (2/3 voor de gemeente zelf).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanvraag 2022: Voor de projecten Asperen Oude Kern en Waardenburg Korte Woerden is voor ongeveer 505.663 euro excl. BTW subsidie aangevraagd bij het Rijk. • Aanvraag 2023: In 2023 vragen we subsidie aan voor een nader te bepalen project met maatschappelijke meerwaarde. Deze projecten moeten nog worden uitgewerkt in een projectplan. en Hiervoor is binnen de werkregio KAR een bedrag van 877.480 euro gereserveerd van de beschikbare impulsregeling voor projecten met aantoonbare maatschappelijke meerwaarde. 	
Eigenaar	Asperen Wegen, Waardenburg Riolering	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Beleid en Beheer Wegen, Riolering, Water, Groen, Verkeer en Duurzaamheid en Ruimtelijke Ontwikkeling (gebiedsvisies) en Realisatie Kernenagenda's	
Tijdplanning	2022, 2023	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Voor het doen van nieuwe projectvoorstellen voor 2023, opstellen van een projectplan en indienen van de aanvragen wordt een eenmalige investering gevraagd van 15.000 euro. Cofinanciering voor de daadwerkelijke uitvoering wordt gevonden binnen de bestaande projectmiddelen.	

Activiteit 5		Interne kennisontwikkeling klimaatadaptief werken
Toelichting	<p>We willen dat klimaatadaptatie onderdeel wordt van het dagelijks werk in de gemeente. We bevorderen bewustzijn van collega's en het toepassen van kaders en criteria uit de LAS. Daarom zetten we in op de interne kennisontwikkeling en -uitwisseling rondom het thema.</p> <p>Het raadplegen van informatie en data over klimaatadaptatie kan in sommige gevallen complex zijn. Daarom stellen we een interne handleiding op voor collega's, waarin we het proces uitleggen om een project klimaatadaptief uit te voeren. We geven aanwijzingen waar data (zoals stresstesten, criteria) te raadplegen is, en op welk moment in het project dat het beste te doen. Zo dragen we bij aan de collectieve kennis.</p> <p>In 2023 en 2024 worden twee interne kennissessies georganiseerd. Het uitwisselen van ervaringen met werken met de LAS komt aan bod. Daarnaast verbeteren we zo bewustzijn en het kennisniveau over het toepassen van klimaatadaptatie-kaders bij binnen de verschillende domeinen, en hoe dit past binnen al bestaande kaders.</p>	
Eigenaar	Team Duurzaamheid	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	BvoWB – digitale ontsluiting, organisatie en Procesoptimalisatie	
Tijdplanning	2022-2024	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met het beschikbaar stellen van extra formatie (advies). Zie tabel 3 op pagina 10.	

Activiteit 6		Opstellen meerjarenplan koppelkansen gebiedsvernieuwing/renovatie
Toelichting	<p>Een belangrijk onderdeel van onze strategie is dat we klimaatadaptieve ontwikkeling zoveel mogelijk oppakken in samenhang met groot onderhoud. Op deze manier gaan we zo effectief mogelijk te werk.</p> <p>Veel wijken en straten in de gemeente dateren uit de periode 1960-1980. Het groot onderhoud aan deze straten zit er aan te komen. Daarbij kan dan ingezet worden op een verkeersveilige, groene en klimaatrobuuste herinrichting. Dat is een integrale opgave samen met riolering-water-groen-verkeer. Hiervoor moet dan wel op tijd budget beschikbaar worden gesteld.</p> <p>Door in kaart te brengen waar gebiedsvernieuwing en renovatie plaats gaat vinden, en dit te vergelijken met de stresstesten, kunnen we meekoppelkansen benutten. We stellen een meerjarenplan op voor klimaatadaptieve ontwikkeling tijdens het grootschalig onderhoud / gebiedsvernieuwing.</p> <p>We willen op deze manier voorkomen dat kapitaal vernietigd wordt, zoals een weg meerdere keren binnen aanzienlijke tijd openbreken voor verschillende doelen. Ook in het besef dat de gemeente West Betuwe veel kwetsbare locaties kent die niet allemaal in één keer kunnen worden aangepakt.</p>	
Eigenaar	Beleid en Beheer en Realisatie	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Duurzaamheid, Gebiedsmakelaars en Ruimtelijke Ontwikkeling	
Tijdplanning	Doorlopend	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met het beschikbaar stellen van extra formatie (advies). Zie tabel op 3 pagina 10.	

Activiteit 7	Planning fysieke uitvoering oplossen urgentste knelpunten
Toelichting	<p>In de stresstesten is in kaart gebracht wat de urgentste knelpunten zijn met betrekking tot wateroverlast en hitte in de gemeente.</p> <p>Voor wateroverlast zijn dat de volgende locaties (let op, dit is alleen in kaart gebracht voor de kernen Asperen, Beesd, Geldermalsen-Meteren, Haaften en Vuren):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Verlengde Middelweg (Asperen); 2. Schoutlaan / Vroedschap (Asperen); 3. Wilhelminastraat / Burgemeester Jonkersstraat (Beesd); 4. Achterstraat (Beesd); 5. Lage Huis (Beesd); 6. Omgeving Hoge Hof en zuidelijk richting Waalbanddijk (Haaften); 7. Pauwenkamp / Brouwerskamp (Haaften); 8. Tunnelweg (Geldermalsen-Meteren); 9. Van Limburg Stirumstraat (Geldermalsen-Meteren); 10. Geldermalsen Oost (Bloemee/Goudrenet/Sterappel, Geldermalsen-Meteren); 11. Koningslaan/ Koninginnestraat (Geldermalsen-Meteren); 12. Geldermalsen West (Burgemeester Vernèdelaan, Geldermalsen-Meteren). <p>Deze locaties, en de algemene stresstestkaarten voor de andere kernen, leggen we naast een "quickscan" op al het gemeentelijk grondgebied: waar zijn groenstructuren en water? Zo maken we een kanskaart voor het laaghangend fruit: locaties waar het relatief makkelijk is de klimaatadaptatieopgave op te lossen.</p> <p>We maken een planning voor de fysieke uitvoering van de urgentste knelpunten op basis van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De risicolocaties en de stresstestkaarten; - De kosten risicogetallen (dat is de afweging van impact, risico en herhalingskans en de daarmee gemoeide kosten); - De kanskaart van lokaal aanwezig gemeentelijk groen/blauw; <p>Deze planning (met name voor de wateroverlast locaties) nemen we mee als input voor het nieuwe WRP wat vanaf 2024 loopt, zodat daar ook budgetten gealloceerd kunnen worden.</p> <p>Voor hitte volgen uit de stresstesten als urgentste locaties 10 bedrijventerreinen. Om deze opgave te realiseren staan onder het kopje "ondernemers en bedrijventerreinen" de te nemen maatregelen.</p>
Eigenaar	Duurzaamheid
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Beleid en Beheer, Riolering, Wegen en WRP (vanaf 2024)
Tijdplanning	2022
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Voor het opstellen van de kanskaart is een bedrag geraamd van 20.000 euro. Daarnaast vraagt het opstellen hiervan input vanuit vele disciplines (advies). Zie tabel 4 op pagina 10. Financiering voor de daadwerkelijke uitvoer van fysieke maatregelen op de knelpunten mbt wateroverlast op te lossen kan onderdeel worden van het nieuwe WRP (vanaf 2024)

Activiteit 8 Kwetsbare en vitale objecten	
Toelichting	Door het opstellen van een overzicht met alle vitale en kwetsbare objecten in de gemeente weten we op welke locaties eventueel extra aandacht en urgentie nodig hebben bij een extreme weerssituatie, of bij onderhoud en/of reparatie.
Eigenaar	Duurzaamheid
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	IVR, Veiligheidsregio en Riolering en Water
Tijdplanning	2022
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Voor het opstellen van de kaart is een bedrag geraamd van 15.000 euro.

Activiteit 9 Opstellen kansen- en risicokaart klimaatadaptieve nieuwbouw	
Toelichting	<p>Nieuwbouw staat er minimaal 70 jaar, en moet dus ook bestand zijn tegen het klimaat van 2100. We brengen in kaart waar binnen de gemeente kansrijke en risicovolle gebieden zijn om vanuit een klimaatadaptief oogpunt nieuwbouw te ontwikkelen. Hiermee kunnen we inschatten waar we nieuwbouwoontwikkeling willen sturen of juist remmen (bij ongeschikte of gevaarlijke locaties).</p> <p>We zoeken hier aansluiting bij de woningbouwplannen die nu in de versnelling gaan zodat deze informatie nog mee kan worden genomen bij korte termijn ontwikkelingen.</p> <p>Bij nieuwe ruimtelijke en bouwoontwikkelingsplannen nemen we verplichte klimaatadaptatieparagraaf op waarin we eventuele locatie-risico's afwegen.</p>
Eigenaar	Ruimtelijke Ontwikkeling en Duurzaamheid
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Woonvisie, Omgevingsvisie
Tijdplanning	2023
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Voor het opstellen van de gemeente brede kaart is een bedrag geraamd van 20.000 euro.

Activiteit 10	Biodiversiteitsplan
Toelichting	<p>Het bevorderen van de biodiversiteit in de gemeente kan hand-in-hand gaan met het klimaatadaptief inrichten van de buitenruimte. In een biodiversiteitsplan, kan deze koppeling gemaakt worden. Hierin kunnen de volgende klimaatadaptieve maatregelen aan bod komen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In perken en parken kan klimaatverandering leiden tot andere vereisten voor de beplanting (droogte, hitte, maar ook neerslagpieken). In een biodiversiteitsplan kijken we naar diversiteit en 'logica' van de beplanting: welke waarde heeft de beplanting voor de biodiversiteit, koeling en waterberging en past het ook op de locatie (hoeveel 'aandacht' en onderhoud heeft de beplanting nodig). We benoemen daarin gewenste doelsoorten benoemen voor openbare beplanting. • Er is een motie aangenomen om natuurinclusief bouwen en ontwikkelen te borgen bij klimaatadaptatie. Het biodiversiteitsplan kan hier verdere invulling of kaders aan geven. • Binnen de gemeente zijn meerdere woonkernen en meerdere natuurgebieden. Deze kernen en gebieden kunnen aan elkaar gekoppeld worden middels natuurlijke corridors met gevarieerde inheemse vegetatie (bomenrijen in combinatie met struweel en kruidenrijke bermen). Zo kunnen schaduwrijke zones gecreëerd worden die tevens biodivers zijn en bijdragen aan een netwerk van natuurgebieden, waarbij naast de recreant ook fauna gebruik maakt van de verbindingen. • Communicatie met inwoners (zie ook maatregel inwoners) over klimaatadaptieve tuinen kan verder verrijkt worden met informatie over biodiversiteit in je eigen tuin: biodiverse aanplant, hoe vogels, egels, insecten te lokken. Hoe maak je een bijenhotel, etc.
Eigenaar	Ecologie/groenbeheer
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Duurzaamheid en n.t.b. welke programma's / projecten. Landschapsonwikkelingsplan (LOP)
Tijdplanning	Zie LOP
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Dit project is binnen het LOP financieel geborgd. Vanuit Klimaatadaptatie wordt kennis ingebracht.

Activiteit 11		Evaluatie en herijking adaptatiestrategie en maatregelenprogramma
Toelichting	<p>Het maatregelenpakket is een richtinggevend document waarbij herijking en actualisering op den duur nodig is. Het is nodig de verschillende stappen; weten, willen, weken te checken en deze 'cyclus' opnieuw te starten.</p> <p>1) Stresstesten actualiseren en evalueren of we op de goede weg zijn richting klimaatbestendige en waterrobuuste leefomgeving. 2) Opstellen nieuw maatregelenpakket en herijking strategie. 3) Beoordelen (mede op basis van de nieuwe klimaatverkenning/stresstest) of het nodig is in het algemeen meer verplichtingen op te leggen aan bewoners en bedrijven. Bijv. maximale hoeveelheid verharding of minimale hoeveelheid vergroening.</p>	
Eigenaar	Duurzaamheid	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Alle andere disciplines	
Tijdplanning	2025 - 2027	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met het beschikbaar stellen van extra formatie (advies, participatie en communicatie). Zie tabel 4 op pagina 10.	

Activiteit 12		Actualiseren van data en beheergegevens
Toelichting	<p>De stresstesten blijken periodiek een actualisering nodig te hebben. Onderliggende data die kloppend is, is essentieel voor het klimaatadaptief inrichten van de leefomgeving en het opsporen en aanpakken van knelpunten. Met deze maatregel zetten we in op het actualiseren van deze data en beheergegevens, zodat dit op orde is voor de volgende stresstesten.</p>	
Eigenaar	Riolering en Water	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Databeheerders	
Tijdplanning	2025	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met het beschikbaar stellen van extra formatie (advies). Zie tabel 4 op pagina 10.	

Activiteit 13		Monitoring uitvoering en voortgang
Toelichting	<p>We monitoren de voortgang van de uitvoering van dit maatregelenprogramma en de voortgang van de klimaatadaptieve inrichting van de leefomgeving. De geactualiseerde data en beheergegevens (zie voorgaande maatregel) helpen hierbij. Deze maatregel helpt om de strategie en het maatregelenprogramma te evalueren en te actualiseren in 2026.</p>	
Eigenaar	Duurzaamheid	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Interne organisatie	
Tijdplanning	2024 - 2027	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met het beschikbaar stellen van extra formatie (advies). Zie tabel 4 op pagina 10.	

Inwoners

Activiteit 14	Klimaatadaptatie met inwoners
Toelichting	<p>70% van het gemeentelijk gebied is in handen van particulieren. We nemen 1 FTE aan voor een medewerker participatie klimaatadaptatie (zie maatregel 3), gericht op het betrekken van bewoners en ondernemers in de gemeente bij deze opgave. De uitvoering van onderstaande maatregelen zit in het werkpakket:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opzetten van pilot projecten met inwoners op basis van aanknopingspunten in de kernagenda's. I.s.m. de gebiedsmakelaars <ul style="list-style-type: none"> ○ Deil (9146) vergroenen woningen en bedrijven ○ Rhenoy (388) Rhenoy meer hittenbestendig maken ○ Rhenoy (389) omgaan met droogte en wateroverlast ○ Hellow (480) Hellow klimaatadaptief inrichten • Informatiecampagne klimaatadaptieve tuinen. Jaarlijks 2x een communicatiemoment. Hoveniers en tuincentra hierbij betrekken. • Voortzetten uitvoering stimuleringsregelingen voor afkoppelen, groene daken, etc. • Aanpak bepalen Operatie Steenbreek; vervolgens uitvoeren gekozen activiteitenpakket of aanhaken bij bestaande campagne. • Voortzetten handhaven van afkoppelverordening bij nieuwe ontwikkelingen. • Evaluatie en voortzetting subsidie verwerking hemelwater (in 2023 loopt WRP af en wordt dit vernieuwd) • Ontwikkelen informatiemateriaal gedragsbeïnvloeding wat te doen bij extreem weer en overstroming. • Het betrekken van jongeren in de gemeente via aansprekende acties (naar voorbeeld van Rotterdams Weerwoord) • Het betrekken van winkels en ondernemers in de bewustwording van inwoners (hoveniers, tuincentra, bouw winkels).
Eigenaar	Duurzaamheid, Communicatie
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Beleid en Beheer Kernenagenda's
Tijdplanning	Doorlopend
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met het beschikbaar stellen van extra formatie (participatie en communicatie). Zie tabel 4 op pagina 10.

Ondernemers en bedrijventerreinen

Activiteit 15	Bewustwordingscampagne vergroenen bedrijventerreinen
Toelichting	<p>Uit de stresstesten volgt voor hitte dat de urgentste locaties van hittestress de bedrijventerreinen in de gemeente zijn. Bedrijven die op deze 8 bedrijventerreinen zijn gevestigd lopen in een potentieel risico op daling van de arbeidsproductiviteit en arbeidsprocessen.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het bedrijventerrein aan de Industrieweg (Asperen); 2. Het bedrijventerrein ter hoogte van de Industrieweg / Parkweg. In dit hittegevoelige gebied liggen twee gebouwen met een kwetsbare gebruikersfunctie (Beesd); 3. Een groot bedrijventerrein met een distributiecentrum van Albert-Heijn ter hoogte van de Poppenbouwing (Geldermalsen); 4. In de kern Geldermalsen aan weerszijde van de J.F. Kennedylaan ter hoogte van de Randweg. (Geldermalsen); 5. Het gebied ten westen van treinstation Geldermalsen. In dit hittegevoelige gebied ligt een bedrijventerrein en MBO-school (Geldermalsen). 6. Het gebied ter hoogte van de Hertog Karelweg, bedrijventerrein. (Haaften); 7. Het gebied ter hoogte van de kruising N830 / N848, bedrijventerrein (Vuren); 8. Het gebied ter hoogte van de Achterweg nabij de A2, bedrijventerrein (Waardenburg) <p>Omdat het om veel particuliere grond gaat, kan de gemeente deze opgave niet alleen realiseren en is de inzet van lokale ondernemers nodig.</p> <p>We organiseren bewustwordingscampagne vergroenen bedrijventerreinen. We zetten hiermee in op:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inspireren met lokale voorbeelden, bijvoorbeeld het terrein Hondsgemet waar vanaf 2022 al maatregelen worden genomen. - Wat leveren adaptieve maatregelen de ondernemer op in financiële zin - En daarnaast: wat levert het op in termen van productiviteit en gezondheid van werknemers, veilige wandelroutes, aantrekkelijke uitstraling van het terrein, etc. <p>De campagne bestaat uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voorlichtingsmiddagen/avonden met vooruitstrevende ondernemers, architecten en aannemers. - Informatiebrochure
Eigenaar	Economie, Duurzaamheid, Participatie?
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Revitalisering bedrijventerreinen Koppeling met energiecoach bedrijven (vanuit de energie transitie)
Tijdplanning	2026-2027
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Nog niet geraamd. Voor het daadwerkelijk vergroenen van bedrijventerreinen wordt voorgesteld om uitvoeringsbudget bij de revitaliseringskosten mee te nemen.

Activiteit 16		Faciliteren innovatieve ondernemers
Toelichting	<p>De gemeente deze opgave niet alleen realiseren en is de inzet van lokale ondernemers nodig. We willen starten met ondernemers die hier al intrinsiek voor gemotiveerd zijn,</p> <p>We willen deze ondernemers faciliteren. We zetten in op capaciteit bij de gemeente die ondernemers en (parkmanagement van) bedrijventerreinen, benadert voor het nemen van adaptieve maatregelen. Dit koppelen we met andere duurzaamheidsthema's zoals energie, circulair, mobiliteit, etc.</p> <p>Bij nieuwbouw en de revitalisering van bedrijventerreinen zetten we in op adaptieve nieuwbouw/revitalisering. Daarbij maken we ook gebruik met klimaatadaptieve en natuurinclusieve normen (zie maatregel 20).</p>	
Eigenaar	Economie, Duurzaamheid, Participatie	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)		
Tijdplanning	2026 - 2027	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Nog niet geraamd.	

Activiteit 17		Faciliteren subsidie vergroenen bedrijventerreinen
Toelichting	<p>We onderzoeken de mogelijkheid een subsidie op te zetten voor ondernemers en bedrijventerreinen die hun pand of terrein klimaatadaptiever en natuurinclusiever willen inrichten.</p> <p>Daarnaast zoeken we hierop de samenwerking met de provincie en werkregio. We helpen ondernemers om bestaande subsidies bij provincie aan te vragen.</p>	
Eigenaar	Economie, Duurzaamheid, Participatie?	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Riolering en Water. WRP, Subsidiebeleid	
Tijdplanning	2026 - 2027	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Nog niet geraamd. Er liggen kansen voor eerdere realisatie bij de actualisatie van het WRP (2024).	

Ontwikkelaars

Activiteit 18	
Prestatieafspraken en intentieovereenkomst woningbouwcorporaties	
Toelichting	Met de woningbouwcorporaties leggen we prestatieafspraken vast en tekenen we een intentieovereenkomst rondom klimaatadaptatie.
Eigenaar	Duurzaamheid
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Woningcorporaties. En in lijn met woonvisie en prestatieafspraken.
Tijdplanning	2022
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met bestaande formatie. Zie voor uitvoeringsactiviteit E "vergroenen sociale huurwoningen".

Activiteit 19	
Opstellen kaders voor koelmaatregelen	
Toelichting	We stellen kaders, zodat bij nieuwe ontwikkelingen naast warmte-isolatie ook maatregelen getroffen worden t.b.v. de koelbehoefte.
Eigenaar	Duurzaamheid, Ruimtelijke Ontwikkeling
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	ODR (vergunningverlening/toezicht). Omgevingsplan, Warmte transitievisie
Tijdplanning	2023
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Voor het opstellen van kaders is een bedrag geraamd van 15.000 euro.

Activiteit 20		Opstellen kaders klimaatadaptieve, natuurinclusieve gebiedsontwikkeling
Toelichting	<p>We willen dat nieuwe gebiedsontwikkeling zoveel mogelijk klimaatadaptief en natuurinclusief gedaan wordt. Er is een motie aangenomen om natuurinclusief bouwen en ontwikkelen te borgen bij klimaatadaptatie.</p> <p>We stellen daarom kaders en afspraken klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen op voor West Betuwe voor vergunningsplichtige uitbreidingen en nieuwbouw. We baseren ons op wat andere gemeenten/provincies al hebben ontwikkeld en volgen hiermee de rijksoverheid die hier ook een meer sturende en regulerende rol in pakt.</p> <p>Dergelijke kaders kunnen gebruikt worden in een programma van eisen op voor nieuwe ontwikkelingen. We kunnen dit koppelen met andere duurzaamheidseisen rondom energie, circulair, mobiliteit, etc.</p> <p>Bovenstaande geldt voor alle ontwikkelingen, inclusief bijvoorbeeld revitalisering van bedrijventerreinen.</p>	
Eigenaar	Duurzaamheid, Ruimtelijke Ontwikkeling, Economie	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Koppeling met de op te stellen omgevingsplannen, n.t.b. welke programma's/projecten.	
Tijdplanning	2023	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Voor het opstellen van kaders is een bedrag geraamd van 15.000 euro. Daarnaast vraagt het opstellen hiervan formatie (advies en participatie). Zie tabel 4 op pagina 10.	

Activiteit 21		Borgen kaders in de LIOR (Leidraad Inrichting Openbare Ruimte) / DIOR
Toelichting	De Leidraad (Duurzame) Inrichting Openbare Ruimte willen we updaten met kaders voor klimaatadaptatie (en natuurinclusiviteit). De huidige kaders als opgesteld in de huidige adaptatie strategie worden daarin geborgd. Ook de nieuw op te stellen kaders vanuit de maatregelen die hierboven genoemd zijn, worden op termijn geborgd in de LIOR en/of DIOR.	
Eigenaar	Duurzaamheid, Ruimtelijke Ontwikkeling	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	-	
Tijdplanning	2023, 2025, 2027, etc.	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met het beschikbaar stellen van extra formatie (advies). Zie tabel 4 op pagina 10.	

Partners in het buitengebied

Activiteit 22 Ontwikkelen regelgeving innovatieve bedrijfsvoering agrariërs	
Toelichting	Ontwikkeling van regelgeving (bestemmingsplannen, regels, vergunningen en de nieuwe omgevingswet), die boeren stimuleert in duurzame en innovatieve bedrijfsvoering. Faciliteren van de noodzaak voor nieuwe teeltondersteunende systemen of zelfs nieuwe teelten. Zo realiseren we de gemeentelijke ambitie om de grootste fruitgemeente te zijn en blijven.
Eigenaar	Economie, Duurzaamheid en Ruimtelijke Ontwikkeling
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Fruittech campus, ondernemende agrariërs, NFO, etc.
Tijdplanning	2024
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Voor het opstellen van de regelgeving is een bedrag geraamd van 10.000 euro. Daarnaast vraagt het opstellen hiervan formatie (advies, participatie en communicatie). Zie tabel 4 op pagina 10.

Activiteit 23 Vervolgactie n.a.v. regionale bureaustudie opgaven landelijk gebied	
Toelichting	Op dit moment wordt op regionaal niveau een bureaustudie uitgevoerd naar de opgaven van het landelijk gebied. Op basis van deze studie bepalen we wat er aan vervolgacties nodig is. Dat kan bijvoorbeeld een pilot zijn rondom innovatieve, waterbesparende teeltsystemen.
Eigenaar	Werkregio KAR (Klimaat Actief Rivierenland), Economie, Landschap, Duurzaamheid en Ruimtelijke Ontwikkeling
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	ODR, Fruittech campus, andere gebiedspartners, WSRL, ODR
Tijdplanning	2024 - 2027
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Voor het opstellen van de gemeente brede kaart is een bedrag geraamd van 20.000 euro. Daarnaast vraagt het opstellen formatie (advies, participatie en communicatie). Zie tabel 4 op pagina 10.

Activiteit 24 Zoekgebieden aanwijzen voor waterbuffering	
Toelichting	We gaan zoekgebieden aanwijzen voor waterbuffering in het oosten van onze gemeente. Dit doen we samen met Waterschap Rivierenland, als onderdeel van hun Water Uitvoeringsprogramma. Het doel is om het bestaande watersysteem te optimaliseren en betere waterbuffering te realiseren. Hiermee kan de waterschaarste in natuur en landbouw in tijden van droog weer enigszins beperkt worden.
Eigenaar	Waterschap, Water, Duurzaamheid en Ruimtelijke Ontwikkeling
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Waterschap, provincie en gebiedspartners. En in lijn met het Water Uitvoerings Programma (WUP) Waterschap Rivierenland.
Tijdplanning	2023
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Voor het opstellen van de gemeente brede bufferkaart is een bedrag geraamd van 15.000 euro. Daarnaast vraagt het opstellen formatie (advies, participatie en communicatie). Zie tabel 4 op pagina 10.

Activiteit 25 Aansluiten bij regionale gesprekken over watertekort	
Toelichting	We sluiten aan bij regionale gesprekken ter voorbereiding van situaties van watertekort.
Eigenaar	Werkregio KAR (Klimaat Actief Rivierenland)
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Waterschap Rivierenland, onderdeel van hun Water Uitvoerings Programma (WUP) RAS (Regionaal Adaptatie Strategie)
Tijdplanning	Doorlopend
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met het beschikbaar stellen van extra formatie (advies). Zie tabel 4 op pagina 10.

Activiteit 26 Terugkerend werkoverleg waterschap Rivierenland robuust watersysteem	
Toelichting	Terugkerend werkoverleg met waterschap Rivierenland over klimaatadaptatieve maatregelen in stedelijk en landelijk waterbeheer. Doel is gezamenlijk een robuuster watersysteem op te tuigen. Resultaten van dit overleg zijn: groenblauwe structuurkaart, afspraken over omgang met water en het vastleggen van die afspraken in ruimtelijke plannen.
Eigenaar	Duurzaamheid, Water
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Waterschap Rivierenland
Tijdplanning	Doorlopend
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met huidige formatie (werkregio KAR). Zie tabel 4 op pagina 10.

Activiteit 27 Terugkerend werkoverleg beperken gevolgen overstromingsrisico's	
Toelichting	Overleg en afstemming met decentrale overheden over verantwoordelijkheden beperking gevolgen overstromingsrisico's
Eigenaar	Duurzaamheid, IVR
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Provincie, Waterschap en Veiligheidsregio
Tijdplanning	Doorlopend
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met het beschikbaar stellen van extra formatie (advies). Zie tabel 4 op pagina 10.

Maatschappelijke instellingen

Activiteit 28		Opstellen lokaal hitteplan
Toelichting	In het lokale hitteplan maakt de gemeente met organisaties, professionals en vrijwilligers die zijn betrokken bij de zorgverlening aan kwetsbaren (bijv. ouderen en chronisch zieken) afspraken voor wanneer het langere periode warm wordt. Zo kunnen zij passende maatregelen nemen om mensen goed te verzorgen tijdens de hitteperiode en negatieve gezondheidseffecten beperken. Afspraken zijn gericht op wie wanneer met wie communiceert en in actie treedt.	
Eigenaar	Sociaal Domein, Communicatie	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	GGD en zorginstellingen, Team ontwikkeling Beleid Sociaal Domein	
Tijdplanning	2022	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met huidige formatie (werkregio KAR) en extra formatie (advies, participatie en communicatie). Zie tabel 4 op pagina 10.	

Activiteit 29		Ontwikkelen voorschriften evenementen bij/tijdens extreem weer
Toelichting	De gemeente stelt voorschriften op voor organisatoren van evenementen waar ze aan moeten denken als extreem weer optreedt. Bijvoorbeeld drinkwatervoorziening bij hitte, of evacuatie bij storm/onweer.	
Eigenaar	Vergunningen	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Duurzaamheid	
Tijdplanning	2022 starten – Vervolgens doorlopend	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Wordt gerealiseerd met huidige formatie (werkregio KAR.) en extra formatie (advies, participatie en communicatie). Zie tabel 4 op pagina 10.	

Activiteit 30		Vergroting bewustwording groene schoolpleinen en subsidieverstrekking
Toelichting	Op dit moment loopt op basisscholen het programma Oogpunt Spraakwater en RAP. Wanneer dit afloopt in 2024, willen we verder inzetten op bewustwording rondom groenvoorziening op scholen. Groene schoolpleinen verminderen de hittestress, dragen positief bij aan de ontwikkeling van kinderen en helpt in de bewustwording van ouders rondom vergroening. We continueren beschikbare subsidie hiervoor.	
Eigenaar	Team ontwikkeling sociaal domein	
Samen met (andere teams, programma's, projecten)	Onderwijsinstellingen. / schoolbesturen; team vastgoed	
Tijdplanning	2024 – 2027	
Financiële gevolgen, capaciteit en borging	Voor realisatie wordt een jaarlijks budget geraamd van 75.000 euro vanaf 2024. Vooralsnog is het budget voor 2024 en 2025 financieel geraamd.	

Bijlage 1: Beleid en onderzoek

Beleidsdocumenten:

- Programmadoelen Duurzaamheid
- Waterbeheerprogramma 2022 – 2027 Waterschap Rivierenland. Versterken, verbinden, vergroenen.
- Water en Rioleringsplan West Betuwe
- Groen en beheerplan
- Afkoppelverordening
- Revitalisering bedrijfsterreinen
- Landschapsonwikkelingsplan
- Beheerplan Wegen
- Cultuurhistorisch erfgoed en waarden
- Kernagenda's
- Omgevingsvisie
- Participatiebeleid West Betuwe
- Prestatieafspraken woningcorporaties
- Sociaal Domein Beleid
- Woovisie West Betuwe
- Regionaal Adaptatie Strategie (RAS) Rivierenland Klimaatbestendig – Samen aan de slag
- Samenwerkingsagenda RAS

Onderzoek:

- Lokale stresstesten (Hitte, Droogte, Wateroverlast)
- Hittebelevingsonderzoek sociale huurwoningen
- Groene stad challenge
- Position paper VNG

Bijlage 2: Overzicht capaciteit en financiering capaciteit

Bijlage 5-8: Kostenraming per spoor

Stappenoverzicht	Totaal kosten laag	Totaal kosten hoog	Totaal FTE	Totaal laag	Totaal hoog
Klimaatadaptatie	€ 630.000	€ 770.000	5,1	€ 634.500	€ 767.745
Totaal	€ 630.000	€ 770.000	5,1	€ 634.500	767.745

Verschil met huidige personele uitgaven

Correctie hoog scenario	21%
€	767.745

Totaalsom inclusief correctie, ondgerand.

Kostenraming

Rating op basis van inzet FTE per stap									
Type medewerker	Programmanager	Projectleider	Inhoudelijk adviseur	Uitvoerende	Extern onderzoek	Binnen organisatie	Totaal		
Gebruikt tarief in raming	€ 150.000	€ 130.000	€ 130.000	€ 125.000	€ 50.000	€ 80.000	FTE €		
				<i>Nog niet mogelijk te duiden</i>					
				<i>In veelvoud van €50000</i>					
Klimaatadaptatie	Programmanager	Projectleider	Inhoudelijk adviseur	Uitvoerende	Extern onderzoek	Binnen organisatie	Klimaatadaptatie		
Advies capaciteit klimaatadaptatie vanuit team duurzaamheid	0,1	0,4	0,5	0,8	0,8	0,2	1,0	€ 132.000	
Uitvoerings- en advies capaciteit bij water, riolering, groenbeheer, wegen/infra, uitvoering/onderhoud, socia	0,6	0,6	0,8	0,8	0,8	0,2	2,4	€ 298.000	
Participatie inwoners	0,8	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	€ 104.000	
Participatie ondernemers	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,0	0,3	€ 37.500	
Samenwerking werkregio KAR	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	€ 39.000	
Communicatie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	€ 24.000	
Subtotaal FTE	0,1	1,8	1,6	1,1	0,0	0,0	5,1	€ 634.500	
Subtotaal €	€ 15.000	€ 234.000	€ 208.000	€ 137.500	€ -	€ 40.000			
TOTAAL	Programmanager	Projectleider	Inhoudelijk adviseur	Uitvoerende	Extern onderzoek	Binnen organisatie	FTE €		
FTE	0,1	1,8	1,6	1,1	0,0	0,0	5,1	€ 634.500	
€	€ 15.000	€ 234.000	€ 208.000	€ 137.500	€ -	€ 40.000			
								<i>laag</i>	€ 634.500
								<i>hoog</i>	€ 767.745

Status

Definitief

Colofon

Tekst: Over Morgen (contact: Hidde van der Kolk), 2022

In opdracht van: gemeente West Betuwe (contact: Albert-Jan Oevering), 2022